

SVARTVALLSBERGET VINDKRAFT

Särskild utredning

Järvsö-Boda 27:1, Järvsö-Ede 1:16, 4:26, 18:1, 21:1,
Sjövästra 3:11, Väster-Skästra S:5

Järvsö socken
Ljusdals kommun
Hälsingland
2012

Inga Blennå

SVARTVALLSBERGET VINDKRAFT

Särskild utredning

Järvsö-Boda 27:1, Järvsö-Ede 1:16, 4:26, 18:1, 21:1,
Sjövästra 3:11, Väster-Skästra S:5

Järvsö socken

Ljusdals kommun

Hälsingland

2012

Rapport 2012:23

Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från länsmuseets hemsida eller beställa kostnadsfritt i PDF format inger.eriksson@xlm.se eller 026-65 56 42.

Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2012

Omslagsbild: Vy mot Svartvallssjön. Foto: Inga Blennå

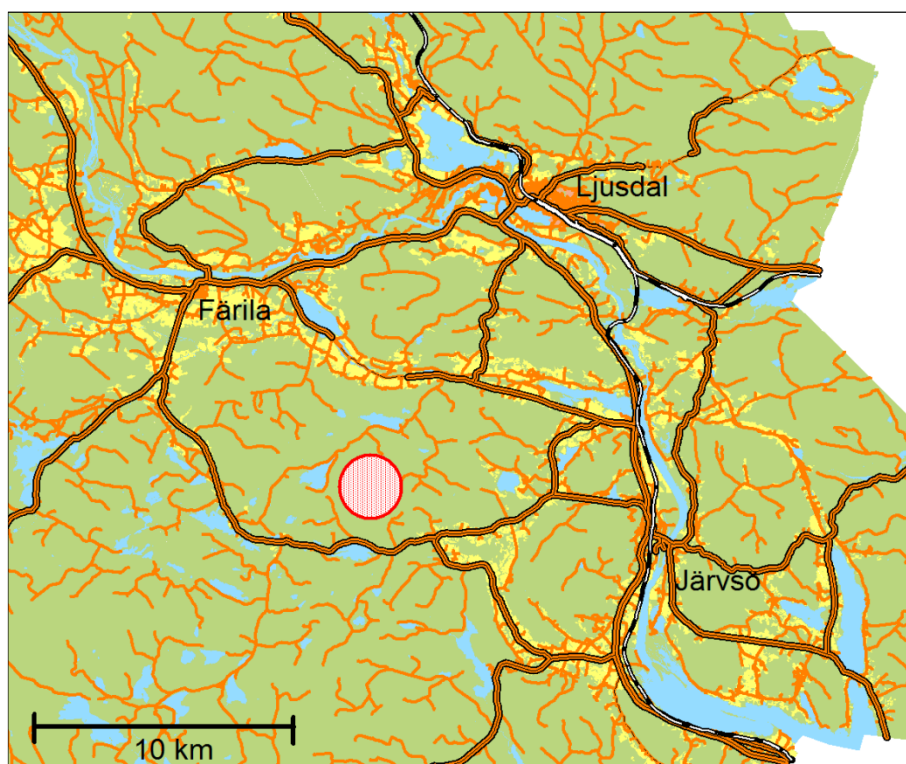
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Inledning.....	5
Föregående utredning	5
Topografi och Fornlämningsmiljö	5
Målsättning och metod.....	6
Resultat	8
Sammanfattning.....	8
Aministrativa uppgifter.....	9
Referenser	9
Bilaga 1	10

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan över Ljusdals kommun med utredningsområdet markerat.

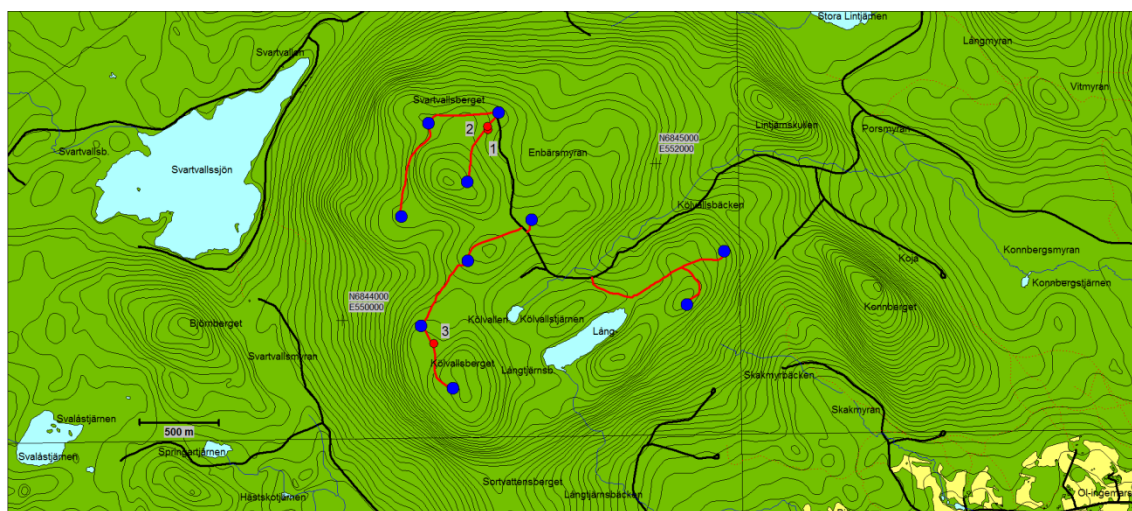
INLEDNING

Länsmuseet har på uppdrag av Ownpower SPW AB utfört en särskild utredning av en planerad vindkraftspark vid Svartvallsberget, Järvsö socken, Ljusdals kommun. Vindkraftsparken planeras bestå av 10 verk. Vägdragningarna och platserna för tillhörande verk och teknikbodar har bestämts i ett tidigare skede samt beviljats bygglov från Ljusdals kommun. Länsmuseet har tidigare i år utrett två av vindkraftsverken. Vid den nu aktuella utredningen berördes därför endast platserna för åtta verk.

Fältarbetet utfördes den 10 september 2012 av Leif Andersson och Inga Blennå. Fält- och rapportansvarig var Inga Blennå.

FÖREGÅENDE UTREDNING

Skogsstyrelsen har tidigare genomfört en naturvärdesinventering av den planerade vindkraftsparken. Då uppmärksammades förekomsten av troliga fornlämningar och Länsmuseet fick i uppdrag att utföra en särskild utredning av det aktuella området (*Delrapport angående särskild arkeologisk utredning av vindkraftsverk på Svartvallsberget, Järvsö socken, Ljusdals kommun, Gävleborgs län. 2012-08-16, dnr 899/320*). Vid utredningen registrerades ett antal övriga kulturhistoriska lämningar, vilket resulterade i att en justering av vägdragningen gjordes och endast två lämningar kom att beröras. I samband med inventeringen i september gjordes en ny bedömning då de två lämningarna beslutades utgå.

Figur 2. Den planerade vindkraftsparken. De nya vägdragningarna är rödmarkerade och platserna för vindkraftsverken blåmarkerade. Skala 1:20 000.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Järvsö socken delas av Ljusnan och består av dalgångar med både bebyggelse och odlingslandskap samt kuperade skogsmarker. Inom socknen finns flera förhistoriska fornlämningar, bland annat boplatser från stenåldern och gravhögar från järnåldern. Här finns också ett stort antal lämningar efter lågteknisk järnframställning, som slaggförekomster och kolningsgropar, samt ett flertal

registrerade fångstgropar. Bland de postreformatoriska lämningarna kan också nämnas ett flertal fåbodlämningar.

Kyrkan i Järvsö byggdes under 1800-talets första hälft och är en av Sveriges största landsortskyrkor (Björklund 1984:6). På platsen fanns tidigare en medeltida stenkyrka och i dagens kyrka återfinns bland annat en del av ett krucifix från 1300-talet och en helgonskulptur från 1400-talets slut (Björklund 1984:24). På Kyrkön, mellan kyrkogården och prästgården, finns en runsten från 1000-talet. Sannolikt står stenen på sin ursprungliga plats (Brink 1990:288).

Figur 3. Kolbotten efter resmila, lämning nr 1. Foto: Inga Blennå

Området för den planerade vindkraftparken ligger i skogsmark, mellan 345 och 400 meter över havet. Inom utredningsområdet finns två berg, Svartvallsberget och Kølvalsberget. Det utgör ett typiskt utmarksområde med skog sannolikt brukad kontinuerligt sedan mycket lång tid tillbaka. Området består huvudsakligen av moränmark och stora delar av skogen är sedan tidigare markberedd. Inom utredningsområdet fanns tidigare inga lämningar kända men i anslutning därtill finns två fåbodar, *Svartvallen* och *Kølvallen*. Vallrutorna syns i det historiska kartmaterialet, (*Ekonomiska kartan* år 1957:15 G 9b, *Laga skifte över skogen* år 1822: V29-1:5, *Sockenkarta 1600-tal: V29-1:1*) men ingen av fåbodarna är registrerade i FMIS. Förstnämnda ligger väster om det utredda området och den senare direkt öster där om.

Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering utfördes år 1983 i Järvsö socken, men denna del av socknen kom inte att beröras. Det har emellertid visat sig vid utredningar av liknande områden att det alltid förekommer oregistrerade lämningar i dessa lägen. I ett tidigare yttrande påpekade också Länsmuseum att etablering av vindkraftparker bör föregås av en arkeologisk utredning (*Angående byggansökan för 10 vindkraftverk på Järvsö-Ede 21:1, 1:16 m.fl. vid Svartvallsberget i Järvsö*. 2009-03-19, dnr 2032/320).

MÅLSÄTTNING OCH METOD

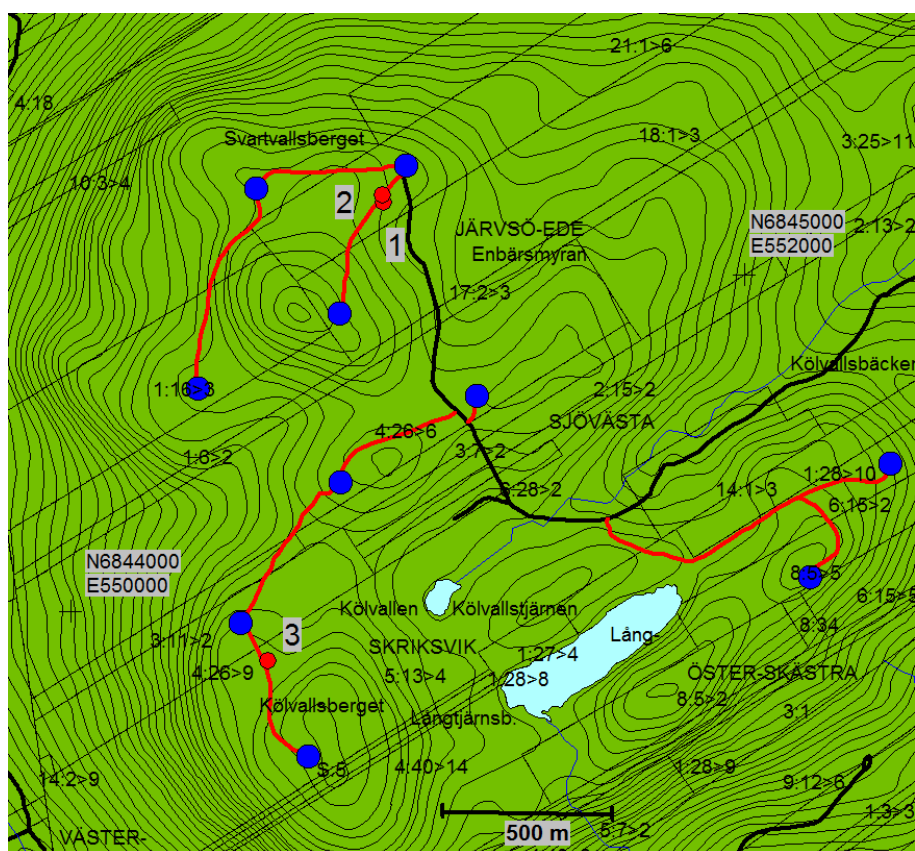
Svartvallens vindpark består av tio verk med tillhörande teknikbodar och vägdragningar. Vid den nu aktuella utredningen berördes endast platserna för åtta verk. En radie av 100 meter utreddes vid platsen för varje vindkraftverk och cirka fyra kilometer nydragning av väg med en bredd av 60 meter.

Figur 4. Gränsmärke, lämning nr 2. Foto: Inga Blennå

Målsättningen med den särskilda utredningen var att klargöra om några fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar berördes av vindkraftsexploateringen. Före fältarbetets början utfördes en byråinventering av äldre kartmaterial, Riksantikvarieämbetets fornminnesregister FMIS samt Skogsstyrelsens databas över Skog & Historialämningar.

Fältarbetet genomfördes som en okulär inventering och vid behov har marken sondats. Påträffade lämningar beskrevs och mättes in med GPS. Lämningarna har markerats i fält med gul/svarta kulturmiljöhänsynsband.

Figur 5. Karta med framkomna lämningar rödmarkerade. Skala 1:10 000.

RESULTAT

I utredningen framkom tre lämningar, alla ligger inom planerat vägområde. Ingen av lämningarna klassificeras som fast fornlämning utan samtliga utgörs av så kallade övriga kulturhistoriska lämningar. De omfattas därmed av Skogsvårdslagen som säger att tillbörlig hänsyn skall tas.

Två av lämningarna utgjordes av kolbottnar efter resmilor. Den planerade vägens mittlinje är markerad genom båda lämningarna. Nära en av kolbottnarna hittades också ett gränsmärke, vilket inte står i befintlig gräns. Gränsmärket ligger 2 meter från planerad vägmitt. Vilka arkeologiska åtgärder som är lämpliga inom undersökningsområdet beslutas av Länsstyrelsen.

Figur 6. Kolbotten efter resmila, lämning nr 3. Foto: Inga Blennå

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Ownpower SPW AB utfört en särskild utredning av en planerad vindkraftspark på Svartvallsberget, Järvsö socken, Ljusdals kommun. Vindkraftsparken planeras bestå av 10 verk med tillhörande vägdragningar. Länsmuseet har vid ett tidigare tillfälle utrett två av verken och nu ingick därför endast åtta verk med vägsträckningar. Utredningen inbegrep en radie av 100 meter vid platsen för varje vindkraftverk och cirka fyra kilometer nydragning av väg med en bredd av 60 meter.

Undersökningsområdet ligger i skogsmark mellan 345 och 400 meter över havet. Inom området fanns tidigare inga lämningar registrerade. Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering gjordes år 1983 i Järvsö socken, men denna del av socknen berördes inte.

Målsättningen med den särskilda utredningen var att klargöra om några fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar berörs av vindkraftsexploateringen. Fältarbetet utfördes i form av en inventering då påträffade lämningar beskrevs och mättes in med GPS. Tre övriga kulturhistoriska lämningar registrerades men inga fasta fornlämningar påträffades. Lämningarna bestod av två kolbottnar efter resmilor och ett gränsmärke. Vilka arkeologiska åtgärder som kan bli aktuella beslutas av Länsstyrelsen.

AMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut: Frivillig utredning

Fastighetskartans beteckning: 6845500 och 6845510

Koordinat: N 6845221 E 550928 Sweref 99 TM

Fastigheter: Järvsö-Boda 27:1, Järvsö-Ede 1:16, 4:26, 18:1, 21:1, Sjövästra 3:11, Väster-Skästra S:5

Personal: Leif Andersson och Inga Blennå

Fältarbetstid: 10 september 2012

Projektansvarig: Inga Blennå

REFERENSER

Björklund, B. 1984. Järvsö kyrka. I: *Hälsinglands kyrkor*. XLIV. Katrineholm

Brink, S. 1990. *Sockenbildning och sockennamn. Studier i äldre territoriell indelning i Norden*. Uppsala

Otryckta källor

Angående byggansökan för 10 vindkraftverk på Järvsö-Ede 21:1, 1:16 m.fl. vid Svartvallsberget i Järvsö. 2009-03-19, dnr 2032/320

Delrapport angående särskild arkeologisk utredning av vindkraftsverk på Svartvallsberget, Järvsö socken, Ljusdals kommun, Gävleborgs län. 2012-08-16, dnr 899/320

Ekonomiska kartan år 1957:15 G 9b

Laga skifte över skogen år 1822: V29-1:5

Sockenkarta 1600-tal: V29-1:1

BILAGA 1

Objekttabell påträffade lämningar inom utredningen.

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Osäker position	Osäker utbredn.
1	Kolningsanläggning kolbotten resmila rund	Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam, begränsas av vall 1-1,8 m br och 0,2-0,4 m h. Stybbbränna runt kolbottnen, 1- 2 m br och 0,2-0,3 m dj. Terräng: Svagt SÖ sluttande moränmark. Vegetation: Skogsmark, barrskog. Den planerade vägens mittlinje går över NV delen av lämningen.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
2	Gränsmärke	Gränsmärke, ovalt, 1-1,5 m st och 0,4 m h. I centrum en visarsten, 0,25 m tj, 0,25 m br och 0,6 m h. Står inte i aktiv fastighetsgräns. Gränsmärket ligger 6 m NNÖ om lämning nr 1. Terräng: Svagt SÖ sluttande moränmark. Vegetation: Skogsmark, barrskog. Den planerade vägens mittlinje går 2 m NÖ om lämningen.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
3	Kolningsanläggning kolbotten resmila rund	Kolbotten efter resmila, rund, 12 m diam och 0,3 m h. Runt kolbottnen finns stybbgropar, 0,4-0,5 m st och 0,3-0,8 m dj. Skador: Stybbgrop Ö om kolbottnen skadad av skogsmaskin. Terräng: Plan moränmark. Vegetation: Skogsmark, barrskog. Den planerade vägens mittlinje går rakt igenom lämningen.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE. FAKTARUM: STYRMANSGATAN 4, GÄVLE.